

Taylor Patrick

Az identitás útvesztőiben

Interjú **Keresztes Zsófiával**
és **Zsikla Mónikával**

A 2020-as év végének egyik meghatározó művészeti történése a 2022-es, 59. Velencei Nemzetközi Képzőművészeti Biennálé magyar pavilonjában kiállító, Magyarországot képviselő művész kihirdetése volt. A zsűri választása Keresztes Zsófia *Az álmok után: merek dacolni a károkkal* című kiállítástervére esett, melynek kurátora Zsikla Mónika művészettörténész, esztéta. A leendő kiállítás teoretikus vonatkozásairól, kiindulópontjairól és perspektíváiról a művésszel és a kiállítás kurátorával beszélgettem.

TP: Hogyan alakította a kiállítás teoretikus – kvázimitológiai, fikciókat is mozgósító – hátterét a köztetek zajló párbeszéd?

Zsikla Mónika: Ha egy szóval kellene válaszolnom erre a kérdésre, akkor azt mondanám, hogy dinamikus.

TP: Hogyan szövik át a kiállítandó műveket a különböző kritikai olvasatok? Hol lehet a legjobban tetten érni a kiállítás szempontjából mérvadó művészet- és társadalomlelmeti felvetéseket?

ZsM: Fontos kiindulópont volt számunkra, hogy Zsófia 2019-ben készült szobrainak gyakran hivatkozott előképe volt a virtuális valóság és a digitális lét, ezzel kapcsolatban pedig többször utalt a digitális önkannibalizmus motívumára is. E gondolatmenetet továbbfűzve pedig magától értetődő módon kötöttünk ki a pszichológia egyik napjainkban legtöbbször hangoztatott közhelyénél, miszerint „az ember társas lény”, és ez nemcsak hogy egyre kézzelfoghatóbbá válik, hanem szorosan össze is függ azzal a jelenséggel, hogy kapcsolatkereséseink, egyéni és társas közeledéseink egyre hangsúlyosabban helyeződnek át a virtuális térbe. Ezt a folyamatot a jelenleg zajló pandémia fel is erősíti. Bár eddig is tudtuk, hogy alapvető – evolúciós múltunkban a túlélést segítő – igényünk a másokhoz való kapcsolódás, mások közelségének keresése, most azonban (kollektív élményként) nap mint nap érezzük az egymástól való elzártság és a távolságtartás negatív hatásait. A világot behálózó virtuális térben néhány kattintással bárkit elérünk, környezetet, profilt, identitást kreálunk ma-

gunknak, személyiséggé formálódunk egy virtuális tégelyben, amelyben azután minden rezdülésünk eltávolíthatatlanul ott marad. A magunk után hagyott nyomok kitörölhetetlenül záródnak be egyfajta örök információs körforgásba. Ez a digitális forradalom alapjaiban változtatja meg az identitáshoz és a kollektív tudathoz fűződő viszonyunkat.

TP: Milyen szépirodalmi katarzisos emléke hatja át az általad felépített teoretikus vázat? Hogyan strukturálja mindez a magyar pavilon tereiben a kiállítás narratíváját?

ZsM: A velencei pavilonba tervezett kiállítás asszociatív kiindulópontját Szerb Antal 1937-ben megjelent *Utazás és holdvilág* című regényének egy mozzanata adta. A 2000-es évek elején jelentős nemzetközi sikert aratott mű hőse a nászútján Velencébe érkezve egyedül, felesége nélkül indul felfedezni a ravennai mozaikokat, hogy gyermekkorát felidézze. A hajdanvolt kultúrák emlékei nemcsak arra ébresztik rá a főhőst, hogy az egyén saját társadalmi-kulturális meghatározottságából nyeri az önazonosságát, hanem arra is, hogy a jelene óhatatlanul a múlt fragmentumaira épül. A kiállítás nem a regény cselekményét parafrázeálja, hanem költői analógiaként használja fel a főhős ravennai mozaikkal való találkozásának misztikus élményét, a megtapasztalás azon pillanatát, amikor a művészet hatására a teljességélmény szétrobban, és ez az addig szilárdnak hitt világképet is megkérdőjelezi. A kétely ugyanakkor egy új összefüggérendszer megsejtéséhez is elvezet, amelynek révén az ember képessé válhat arra, hogy visszatér-

jen immáron megváltozott, átformált önmagához. A kiállítás négy nagyobb egységben igyekszik körüljárni múlt és jelen jövőhöz való ambivalens viszonyát és a szubjektum önazonosságának, az identitás megtalálásának körülményeit.

TP: Hogyan látod Keresztes Zsófia szerepét a hazai és a nemzetközi képzőművészeti szcénában? Milyen tendenciákhoz köthető a művész gyakorlata?

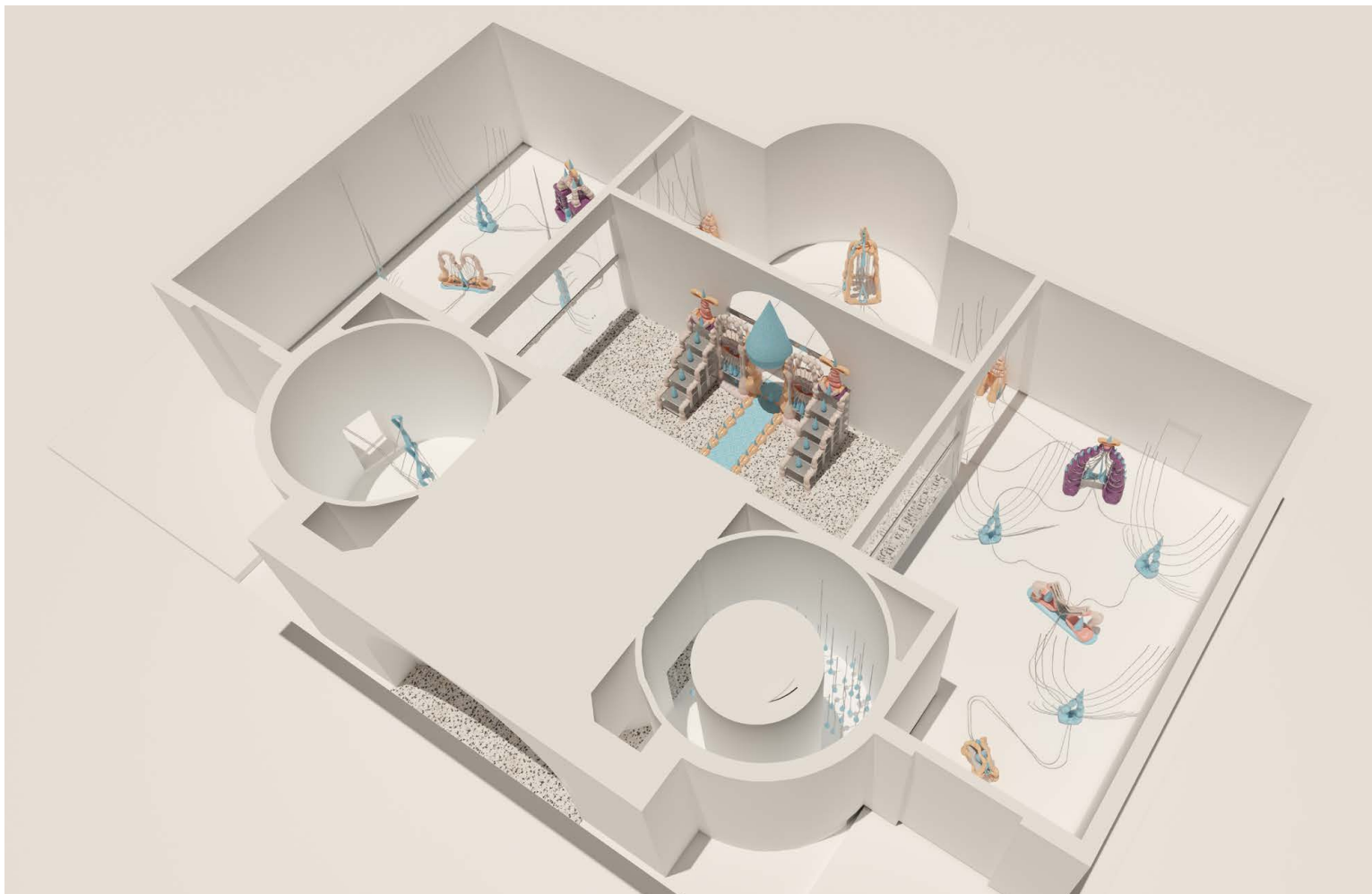
ZsM: Azt gondolom, hogy Zsófia nemcsak generációjának kimagasló tehetsége, hanem a nemzetközi kortárs művészeti színtér egészét tekintve is unikális hang. Művészetében az egymásba olvadó ikonográfiai alakzatok komplex és képlekeny rendszere az „ezredfordulós” generáció formanyelvével és referenciáival párosul. Művei megtettesült mozaikként értelmezhetők, melyek sajátosan ötvözik az érzékiséget és a virtualitást, az analógot és a digitálist, a valóságost és a szürreálist: egy archaikus, mégis rendkívüli módon kortárs vizuális nyelvet megteremtve járják körül a szubjektum önazonosságának kérdéseit.

TP: A kiállítás terveiből egy éteri fényekben fürdő totemcsarnok hatalmas távlatokat sugalló, hallucinációkkal összekuszált, enigmatikus tere bontakozik ki. Milyen motívumokra fűződik fel ezt a komplex environmentet?

KERESZTES Zsófia: *Sphinx*,
2020, kiállítási enteriőr,
Conquered Storage,
Parthenón-fríz Terem
Fotó: Bíró Dávid
A művész jóvoltából

Keresztes Zsófia: Az installáció főként általam megformált testekből áll. Ezt ipari, hűvös elemek egészítik ki, melyeket lényegében nem alakítok át, meghagyom eredeti tulajdonságaikat, és úgy olvasztom be őket a szobrokba. Ezek ugyanolyan fontos motívumokként jelennek meg, mint az általam létrehozott részletek. A fémlánc kulcsmotívumként húzódik végig a pavilon terében. Mint egy sínpálya vagy önmagába visszaforduló út vezet majd a látogatót egyik „szigettől” a másikig. Erre az ösvényre fűződnek csomópontokként az egyébként különálló, alagútszerű szobrok. A láncfolyam köldökzsinórra vagy információs útvonalra is emlékeztetheti a nézőt, ezáltal minden szobor, melyen áthalad – hiába különálló individuusként jelenik meg a térben –, összekötve egy megszakíthatatlan körforgás részeként válik egy szervezetté. Ez a kapcsolódásra való lehetőség eszköze, de egyszerre a fenyegetettség érzését is kelti, mintha ezek a testek egymásból táplálkoznának, egymástól függenének, egymás nélkül nem létezhetnének.

A láncokhoz hasonlóan ilyen kisajátított motívumként szerepelnek a térben a Salgó polcelemek is. A fémes polcrendszerek egy raktár vagy tárolóhelyiség hangulatát idézik meg a kiállítótérben. Olyan szerkezeteket jelenítenek meg, melyek összetartanak egy nagyobb struktúrát, megakadályozva, hogy az összeomoljon. Emlékektől, tapasztalattól, traumáktól és az együttérzés súlyától roskadozó polcrendszerekként képzelem el

ezeket. A másik szimbólum a könnycsepp, mely a mozaiktestekből bontakozik ki, és visszatérő formaként vonul végig a kiállítótérben. Számtalan jelentéssel bír, asszociációként az önmagunkért vagy másokért ejtett könnycsepp szinte az összes figuránál megjelenik, egyfajta teherként, kapuként vagy testnyílásként engedve utat a láncfolyamnak. A jobb oldali teremszárny centrális terében egymásba fordítva, végtelen jeleket formázó totemként tűnik fel, máshol pedig szűrős tuskéként. A láncokkal kipecskelt szempár is visszatérő elem, és többek között a címben megjelenő „merek dacolni a károkkal” kifejezésre is utal. De említhetném akár a ketrec motívumát is, mely az apszisban megjelenő izolált figuránál érhető tetten.

TP: Az utóbbi években számos hazai és nemzetközi kiállításon jelentek meg munkáid. Mit jelent számodra a nemzetközi közeg, hogyan ágyazódik ebbe a Velencei Biennálén való szereplés lehetősége?

KZs: Már harmadik éve, hogy a bécsi Gianni Manhattannel szoros együttműködésbe kezdünk, és innen datálható az is, hogy megszorodtak a szerepléseim a külföldi kiállításon. A galéria négy éve nyitotta meg kapuit, és ez az időszak egybeesett azal, hogy több progresszív non- és forprofit galéria is nyílt a városban, melyek a Gianni Manhattanhez hasonlóan nagyon friss szemléletet képviselnek. Talán emiatt is irányult nagyobb figyelem a bécsi színtérre, aminek pozitív hozadékai engem is érintettek. A kül-

↑
Látványtervek az 59. Velencei Biennálé magyar pavilonjához
3D-látványtervek:
Horváth Orsolya

földi vásárokon való megjelenések több későbbi projektet hoztak magukkal, például a galéria Fiac-szereplése után sok megerősítés érkezett Franciaországból. Remélhetőleg a Velencei Biennálén való megjelenés segít majd összefogni ezt a sok szálon futó kapcsolati hálót, és amit kifejezetten remélek ettől a szerepléstől, az az, hogy sikerül majd a nemzetközi érdeklődést a magyar kortársaimra, illetve a fiatalabb művészgenerációra is ráirányítani.

TP: Hogyan alakítják különböző kiállításaid a szobraidról való gondolkodásodat? Milyen jelentésrétegekkel gazdagította eddigi munkásságodat a *Sticky Fragility* című, a jelenlegi projekt szempontjából központi szerepet betöltő korábbi kiállításod?

KZs: Annak ellenére, hogy a biennáléra tervezett szobrok formailag rimelnek a legutóbbi *Conquered Storage* című kiállításom anyagára, mégis a 2018-as Gianni Manhattanben megrendezett *Sticky Fragility* című egyéni kiállításomat emeltük ki közvetlen előzményként a pályázati anyagunkban, mivel ebben a projektben foglalkoztam először az empátia „sötét oldalával”. A cím – Ragacsos törékenység – is utal arra, hogy milyen negatív hatásai is lehetnek a másokkal való együttérzésnek. Mindez a virtuális életünkben sokkal

Látványtervek az 59. Velencei Biennálé magyar pavilonjához
3D-látványtervek: Horváth Orsolya →

KÉRESZTES Zsófia:
Solitary Confinement,
2020, kiállítási enteriőr, Conquered Storage,
Parthenón-fríz Terem
Fotó: Biró Dávid
A művész jóvoltából
↓

intenzívebben átélhető, mivel kapcsolatkereséseink által, a kontrollálhatatlanul fogyasztott és létrehozott információáradat révén sokkal sebezhetőbbé, kiszolgáltatottabbá válunk. Ebből a gondolatból következett a párhuzam a schopenhaueri sündisznó-dilemmával: a sündisznók összebújnak, hogy testükkel melegítsék egymást, de ezáltal meg is sebzik a másikat, így újra távolodni kezdenek, hogy elkerüljék a fájdalmat. Az örökös kapcsolódás és távolodás dinamikáját próbáltuk megjeleníteni a pavilon bejárési irányával és az egymáshoz láncolt szobrokkal is. Az identitás megtalálásának problematikája a kapcsolatkeresés végtelen hálójában – ez az a gondolat, amely Zsikla Mónikával, a kiállítás kurátorával a koncepció felépítéskor foglalkoztatott minket.

TP: Minek állítasz emléket ezekkel az utópikus hatást keltő szobrokkal? Hogyan viszonyulsz általában az emlékezés és a szubjektivitás egymással összefonódó kérdésköréhez?

KZs: A szobrok hullámozó formái az állandó változás lehetőségére utalnak, hasonlóan az üvegmozaik héjak pikkelyes felületeihez, melyeket mindig különböző irányból ér a fény, és ennek következtében folyamatosan más és más lemezek kerülnek mozgásba. Ráadásul mindezt a felületek környezetében mozgó tárgyak is befolyásolják és alakítják. A részletek hol domborulatok, hol pedig sík felületek hatását keltik. Kicsit úgy képezem el ezt a fajta rugalmasságot, mint amikor az óriáskígyó bekebelezi áldozatát, és annak formái szerint az ő testének sziluettje is

torzul, amíg meg nem emészti zsákmányát. Ilyenformán a múlt emlékei is meghatározzák testük vonalait, viszont az újrendezés lehetősége folyamatosan fennáll.

TP: Hogyan képezed el befogadóként a lendő kiállítás térbeli élményét? Dolgoztál már korábban ilyen átfogó plasztikai műegyüttesen?

KZs: Talán a Karlin Studióban megrendezett *Facing Enemies*, *Melting Opposites* című kiállításom volt hasonló lélegzetvételűnek mondható, de a mostani tervet sokkal komplexebbnek érzem. Mintha a szereplőket sikerült volna ugyanabban a történetben tartani – érezhető, hogy van valamiféle rokonság köztük, közös múltjuk és jelenük összeadódik, és a szoborcsoportok egy személyiségként kapcsolódnak össze.